

MENICA U STEČAJU

Zakon o stečaju, kao ni ranije važeći stečajni zakoni, nisu posebnim odredbama regulisali pitanja u vezi sa mogućnošću preduzimanja meničnih radnji u toku stečajnog postupka od strane kako stečajnog dužnika tako i od strane poverilaca i trećih lica odnosno postupanje sa menicama koje su u momentu otvaranja stečaja bile izdate od strane stečajnog dužnika ili trećih lica u korist stečajnog dužnika. Zakonodavac putem stečajnog zakona nije posebnim odredbama regulisao ni pitanje mogućnosti izdavanja menica od strane stečajnog dužnika u toku stečajnog postupka niti izdavanje menica u korist stečajnog dužnika dok je stečajni postupak u toku. Stoga se može zaključiti da se zakonodavac opredelio da se u takvim situacijama na preduzimanje meničnih radnji, uključujući i isplatu po menici, primenjuju odredbe drugih propisa koji regulišu postupak izdavanja menica i preduzimanja određenih meničnih radnji. To se, pre svega, odnosi na Zakon o menici, ali i na Zakon o obligacionim odnosima i Zakon o platnim uslugama. Na osnovu te konstatacije sledi zaključak da stečajni dužnik kao i treća lica u odnosu na stečajnog dužnika, a koji su izdavaoci i korisnici menice, mogu preduzimati menične radnje neograničeno.

Međutim, imajući u vidu da je stečajni postupak sudski postupak čija je svrha ravnomerno namirenje poverilaca u okviru postojeće imovine stečajnog dužnika, te određene norme stečajnog zakona koje su usmerene na obezbeđivanje ostvarenja te svrhe, pomenuti zaključak nije pravilan. Zakon o stečaju sadrži odredbe koje eliminišu ili ograničavaju mogućnost preduzimanja određenih radnji koje se odnose na imovinu stečajnog dužnika, pa time i meničnih radnji, te se takve odredbe se kao *lex specialis* imaju primeniti u slučaju korišćenja meničnih prava.

U praksi se, mada ne tako često, javljaju određena sporna pitanja u vezi sa upotrebom menica. Ovaj rad ima pre svega za cilj da u jednom tekstu objedini situacije u kojima se javlja menica kao specifična hartija od vrednosti i prikaže postupanje sa menicom odnosno preduzimanje meničnih radnji u situaciji kada je jedno od lica u menici stečajni dužnik. Tekst se dotiče samo pitanja koje je autor izdvojila kao najvažnija i pokušano je da se na ista odgovori na najkraći mogući način uz napomenu da ova tema zaslužuje i dublja razmatranja.

Menica

Menica je hartija od vrednosti po naredbi kojom njen izdavalac (trasant) izdaje безусловni nalog drugom licu (trasatu) da korisniku menice (remitentu) isplati određenu svotu novca ili sam izdavalac obećava da će izvršiti tu isplatu. U tom smislu možemo razlikovati trasiranu i sopstvenu menicu. U trasiranoj menici naredba o isplati je upućena je, po pravilu, drugom licu i stoga je akcept menice od strane tog lica neohodna menična radnja kojom akceptant postaje glavni menični dužnik, uz napomenu da akceptant može biti i izdavalac menice, što ne menja njenu prirodu trasirane menice. Sopstvenom menicom izdavalac menice sam daje obećanje da će isplatiti meničnu svotu u kom smislu se takva menica ne prezentira na akcept jer je izdavalac menice (trasant) istovremeno i trasat.

Osnovna načela meničnog prava su: načelo pismenosti (formalnosti) menice, načelo inkorporacije, načelo fiksne menične obaveze, načelo menične strogosti, načelo menične solidarnosti, načelo samostalnosti menične obaveze i načelo neposrednosti.

Bitni menični elementi su: označavanje da se radi o menici, безусловna naredba da se isplati određena svota novca, ime lica koje treba da plati meničnu svotu, dospelost menice, mesto plaćanja, ime remitenta, datum i mesto izdavanja menice i potpis trasanta tj izdavaoca menice. Ukoliko nedostaje neki od ovih meničnih elemenata na menici ista menica ne vredi uz napomenu da nedostatak elementa dospelosti i mesta plaćanja i izdavanja predstavljaju nedostatke koje sam zakonodavac odredbom čl.2 Zakona o menici ispravlja na određeni način tj propisuje kako se ovi nedostaci mogu prevazići.

S obzirom na to da je menica instrument plaćanja, ali i instrument obezbeđenja plaćanja, u modernom meničnom pravu u praksi preovlađuje tip blanko menice. Takva menica je potpisana od strane meničnog dužnika koji se obavezuje da će svakom licu u čijim je rukama takva menica isplatiti određenu svotu. Imalac takve menice prilikom davanja menice ovlašćuje imaooca menice da istu popuni u visini do ugovorene menične svote i u pogledu dospelosti saglasno sporazumu stranaka.

Menične radnje su: izdavanje menice, akceptiranje (prijem) menice, prenos menice, menično jemstvo (aval), intervencija, umnožavanje menice, prezentacija menice i isplata.

Radi očuvanja meničnih prava mogu se preduzeti odgovarajuće mere i to: protest, notifikacija i amortizacija. Imalac menice ima pravo regresa prema nekom od meničnih dužnika putem redovne menične odnosno regresne tužbe, dok menični dužnici mogu prigovarati po različitim osnovama.

Stečajni dužnik kao menični poverilac

1. Popis menica kao imovine stečajnog dužnika

U momentu otvaranja stečaja može se dogoditi da određeni broj menica u kojima je stečajni dužnik remitent tj korisnik menice već aktiviran u sistemu prinudne naplate i da čekaju na realizaciju tj naplatu od dužnika stečajnog dužnika.

Pored toga, može se dogoditi da stečajni upravnik u dokumentaciji stečajnog dužnika zatekne i određeni broj menica koje usled nedospelosti nisu predate na prinudnu naplatu.

Sve menice kao hartije od vrednosti su vlasništvo stečajnog dužnika i kao takve moraju biti evidentirane u popisu imovine stečajnog dužnika bilo kao imovina koja se ne nalazi u državini stečajnog dužnika bilo kao imovina koja se nalazi u njegovoj državini.

Prilikom sačinjavanja izveštaja o ekonomsko finansijskom stanju stečajni upravnik je dužan da potraživanja koja proističu iz istih menica iskaže kao potraživanja od dužnika stečajnog dužnika sa predviđenim stepenom naplate.

Ove obaveze stečajnog upravnika proizlaze iz odredbi čl.106, 108 i 109 Zakona o stečaju u vezi sa popisom imovine stečajnog dužnika kao i iz odredbi Nacionalnog standarda za upravljanje stečajnom masom br.2 i 3.

2. Realizacija menica zatečenih u stečajnoj masi

Otvaranje stečaja nema uticaja na valjanost menica čiji je stečajni dužnik imalac, odnosno korisnik (remitent). Zakon o stečaju ne sadrži odredbe koje zabranjuju realizaciju menica izdatih od strane trećih lica u korist stečajnog dužnika i dospelih pre otvaranja stečaja koje su u prinudnoj naplati u momentu otvaranja stečaja. U takvoj situaciji s obzirom na to da je korisnik menice lice nad kojim je naknadno, po predaji menice na prinudnu naplatu, otvoren stečaj, menica ostaje u prinudnoj naplati u korist stečajnog dužnika jer nije došlo do promene u pogledu subjektiviteta korisnika menice. Stečajni upravnik je samo dužan da dostavi odgovarajuće obaveštenje o promeni računa na koji je potrebno uplatiti sredstava ostvarena realizacijom menice.

Što se tiče menica koje su kao nedospele zatečene u dokumentaciji stečajnog dužnika i koje su kao takve evidentirane u stečajnoj masi, stečajni upravnik će takve menice o dospelosti predati na realizaciju, odnosno preduzeti radnje na njihovom unovčavanju uključujući pokretanje izvršnog postupka na osnovu menice kao verodostojne isprave iz čl.52 st.2 tač.1 Zakona o izvršenju i obezbeđenju. Naravno, u okviru očuvanja svojih prava kao meničnog poverioca, stečajni upravnik može preduzeti radnju prezentacije menice i njenog protesta ukoliko se radi o menici koja se mora protestovati. Do dospelosti menica na naplatu stečajni upravnik će odrediti način čuvanja tih menica uz sagalsnost odbora poverilaca u smislu čl.105 st.3 Zakona o stečaju.

Stečajni upravnik može istovremeno tražiti prinudnu naplatu menice i pokrenuti izvršni postupak na osnovu menice kao verodostojne isprave s obzirom na to da postoje dva pravna puta za ostvarivanje potraživanja, a koja se međusobno ne isključuju.

Stečajni upravnik može, u postupku unovčavanja imovine stečajnog dužnika, nedospele menice izdate u korist stečajnog dužnika koje će naknadno dospevati, eskontovati kod banke uz odbitak eskontne stope, ako proceni da je to u interesu poverilaca ili potrebno radi daljeg vođenja stečajnog postupka. Za takav način unovčenja imovine stečajnog dužnika stečajni upravnik treba da ima odobrenje odbora poverilaca, a imajući u vidu da se u takvoj situaciji suštinski radi o prodaji nedospelih menica na specijalizovanom tržištu neposrednom pogodbom.

Postavlja se pitanje da li menice, izdate u korist stečajnog dužnika, stečajni upravnik može preneti na drugog korisnika putem indosamenta ili cesijom meničnog potraživanja radi izmirenja potraživanja stečajne mase ili troškova stečajnog postupka. Zakon o stečaju ne sadrži zabranu indosiranja menice od strane stečajnog dužnika na poverioce stečajne mase i troškova stečajnog postupka u svrhu plaćanja tih obaveza niti isto čini Zakon o menici. Ovakav platni promet se može sprovesti samo pod uslovima iz čl. 5 Zakona o obavljanju plaćanja pravnih lica, preduzetnika ili fizičkih lica koja ne obavljaju delatnost, a što znači da nije dozvoljen ukoliko su računi učesnika u prometu blokirani. Postupanje suprotno navedenoj odredbi nema za posledicu ništavost preduzetog plaćanja ali je kvalifikovano kao prekršaj.

Isto se može primeniti i za slučaj cesije potraživanja iz menice na drugo lice uz napomenu da se i u tom slučaju na poleđini menice konstatuje da je izvršeno cediranje. Ova zabeležba može biti učinjena i na posebnom papiru koji u tom slučaju postaje sastavni deo menice.

3. Prijem novih menica

Stečajni upravnik u cilju izmirenja obaveza dužnika prema stečajnom dužniku može primiti menice jer za isto nema zabrana. U takvoj situaciji svakako valja voditi računa o kvalitetu primljene menice i roku dospelosti kao i o solventnosti meničnog dužnika, ali takav način plaćanja nije suprotan zakonu. Čak bi se moglo konstatovati da je poželjno da se potraživanja stečajnog dužnika nastala u toku stečaja obezbede menicom jer se time omogućava naplata tih potraživanja u slučaju da ista ne budu izmirena o dospelosti.

U postupku prodaje može se prodajnom dokumentacijom predvideti predaja menica kupca u korist stečajnog dužnika radi obebeđenja plaćanja kuporodajne cene. Međutim, obezbeđivanje plaćanja kupoprodajne cene u postupku prodaje imovine stečajnog dužnika u postupku javnog nadmetanja i javnog prikupljanja ponuda nema svrhu u situaciji kada je Nacionalnim standardom br. 5 propisan raskid ugovora o prodaji kao obavezna posledica neuplaćivanja kupoprodajne cene u roku iz ugovora koji ne može biti duži od 30 dana od dana potpisivanja ugovora uz gubljenje prava na povraćaj depozita.

S druge strane, kada je u pitanju neposredna pogodba, zakonodavac nije predvideo posledice neispunjenja ugovornih obaveza. Stoga bi u situaciji neposredne pogodbe bilo celishodno obezbediti plaćanje ugovorene cene menicama kupca, a pogotovo kada se radi o imovini stečajnog dužnika čije je tržište ograničeno.

Stečajni upravnik u slučaju gubitka menice može tražiti amortizaciju menice.

4. Zastarelost meničnih potraživanja stečajnog dužnika kao meničnog poverioca

Najzad treba ukazati i na odredbu čl.81 Zakona o menici koja na posebna način reguliše pitanje zastoja zastarelosti kada je stečajni dužnik menični poverilac, a što je izuzetak u odnosu na opšta pravila o zastarelosti koja su suštinski ugrađena i u odredbe Zakona o menici. Naime, navedena odredba propisuje da zastarelost, pored ostalih razloga koji izazivaju zastoj zastarelosti, ne teče dok traje stečaj nad poveriočevom imovinom, a kad prestane prepreka (stečaj), zastarelost se ne može završiti pre 30 dana ukoliko bi njen rok isticao pre tog vremena.

Stečajni dužnik kao menični dužnik

1. Obaveza prijavljivanja potraživanja po menici

Za razliku od situacije kada je stečajni dužnik korisnik menice i kada suštinski otvaranjem stečaja nije izgubio svoja prava kao imalac menice tj ima pravo da menicu naplati, u slučaju otvaranja stečaja nad izdavaocem menice odnosno meničnim dužnikom, poverioci svoja prava mogu ostvarivati samo saglasno odredbama Zakona o stečaju.

Potraživanje poverioca iz menice, izdate od strane stečajnog dužnika pre otvaranja stečaja, mora se prijaviti u smislu čl.111 Zakona o stečaju i predmet je ispitivanja u stečajnom postupku. Takvo potraživanje nema poseban tretman u odnosu na druga potraživanja, sem što se radi o potraživanju iz menice koje trpi samo ograničen broj prigovora.

Menice izdate od strane stečajnog dužnika, koje su registrovane u postupku prinudne naplate kod NBS, a koje se usled nedovoljih sredstava na računu stečajnog dužnika nisu mogle naplatiti, brišu se iz Registra menica i ovlašćenja kada NBS primi rešenje o otvaranju stečaja, te se vraćaju licu koje ih je podnelo na prinudnu naplatu. Ovakvo postupanje NBS propisano je odredbom čl.9 st.3 Odluke o bližim uslovima, sadržini i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja. Međutim, nemogućnost ponovne aktivacije tih menica ne uzima ovim hartijama u slučaju stečaja njihovu pravnu prirodu hartije od vrednosti koje u sebi ima određeno inkorporirano pravo prema stečajnom dužniku, ali se to pravo u slučaju stečaja nad meničnim dužnikom ostvaruje isključivo u stečajnom postupku.

Potraživanja po osnovu menica koje nisu dospеле do dana otvaranja stečaja smatraju se dospelim danom otvaranja stečaja u smislu čl.81 st.1 Zakona o stečaju bez obzira što je na menici kao datum dospelosti upisan kasniji datum. Ovakva zakonska odredba stečajnog zakona lišila je menicu njenog bitnog elementa tj datuma dospelosti odnosno dovela je u pitanje kvalitet postojeće menice. Ova činjenica nije od značaja pošto je odredbom čl.93 st.1 Zakona o stečaju propisano da se od dana otvaranja stečaja ne može protiv stečajnog dužnika niti nad njegovom imovinom odrediti ili sprovesti prinudno izvršenje niti bilo koja mera postupka izvršenja, osim izvršenja koja se odnose na obaveze stečajne mase i troškove stečajnog postupka, a što znači da se ne može sprovesti ni prinudna naplata po osnovu menice. Stoga se menica u kojoj je označen kasniji rok dospelosti od dana otvaranja stečaja ne može prinudno naplatiti od stečajnog dužnika niti stečajni dužnik može u toku stečajnog postupka dobrovoljno platiti dug po istoj menici mimo ostalih poverilaca. Istovremeno, važi fikcija dospelosti potraživanja iz menice u smislu navedene odredbe stečajnog zakona.

Ovde treba ukazati da je potraživanje po osnovu menice po svojoj suštini potraživanje iz obligacionopravnog odnosa.

2. Osporavanje potraživanja po menici

Potraživanja po osnovu menica, koja su uredno prijavljena u stečajnom postupku, stečajni upavnik može osporavati iz razloga koji su vezani za valjanost meničnog pismena u objektivnom i subjektivnom smislu i razloga isplate meničnog duga.

Razlozi o valjanosti meničnog pismena mogu se odnositi na neki od nedostataka bitnih elemenata menice odnosno mogu se ticati prekoračenja ovlašćenja u popunjavanju menice ukoliko se radi o blanko izdatoj menici, što je u svojoj suštini takođe nedostatak u meničnim elementima. Takav nedostatak je zasnovan na nesavesnosti lica koje je bilo ovlašćeno na popunjavanje menice (što je po pravilu remitenet tj korisnik menice koji je i imalac menice). Nedostatak u meničnim elementima odnosno zloupotreba menice popunjavanjem mimo meničnog ovlašćenja pruzrokuje ništavost menice.

Menica se može osporavati i iz drugih razloga lične prirode odnosno razloga koji proističu iz ličnog odnosa stečajnog dužnika kao meničnog dužnika i poverioca po menici, a koji se odnose na neizvršavanje osnovnog posla po kome je menica izdata.

Razlozi lične prirode između stečajnog dužnika i imaoca menice ne mogu se isticati osim ako je imalac menice prilikom sticanja menice svesno postupio na štetu dužnika. Međutim, ako je menica koja je u vreme izdavanja bila nepotpuna naknadno ispunjena protivno postojećem sporazumu, povreda sporazuma se ne može prigovoriti imaocu menice sem ako ju je stekao zlomisleno ili je prilikom sticanja postupio s velikom nemarnošću (čl.16 Zakona o menici).

Menica se može osporavati i iz razloga postojanja mana volje stečajnog dužnika kao izdavaoca prilikom izdavanja menice (prevara, prinuda, pretnja, zabluda) u pravcu poništavanja menice.

Potraživanje iz menice može se osnovano osporavati i iz razloga zastarelosti. Ovde se ulazuje da se zastarelost može prekinuti samo podnošenjem tužbe sudu u kom smislu zastarelost nije prekinuta predajom menice na prinudnu naplatu, a s obzirom na to da je samo radnja podnošenja tužbe sudu, u čl.79 Zakona o menici, propisana kao radnja kojom se prekida zastarelost. Navedenim članom je takođe propisano da se sa radnjom podnošenja tužbe sudu izjednačava radnja prijave potraživanja u stečaju.

Pored toga, stečajni upravnik može pobijati pravnu radnju izdavanja menice iz razloga koji su kao razlozi za pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika propisani odredbama čl.119 do čl.124 Zakona o stečaju uz primenu ostalih odredbi čiz Glave VIII Zakona o stečaju. Uspešno pobijanje radnje izdavanja menice prema prvobitnom korisniku menice ima pravno dejstvo prema docnijim imaocima menice bez obzira na njihovu savesnost s obzirom na to da se pobijanje vrši iz razloga što se preduzetom radnjom (koja se pobija) remeti ravnomerno namirenje poverilaca ili su istom radnjom poverioci oštećeni ili su određeni poverioci stavljeni u povoljniji položaj. Odredbom čl. 126 st. 1 tač.2 Zakona o stečaju imperativno je propisano da se ne mogu pobijati pravni poslovi ili pravne radnje preduzete radi isplate po menicama ako je druga strana morala primiti isplatu da ne bi izgubila pravo na regres protiv ostalih meničnih obveznika.

3. Zaloga i pridržaj

Zakon o menici u odredbi čl. 86 posebno reguliše pitanje prava imaoca menice u situaciji kada je stečajni dužnik zalaganjem svoje stvari obezbedio potraživanje iz menice. U slučaju stečaja nad takvim zalagačem imalac menice zadržava svoje pravo zaloge, te u zavisnosti od toga da li je stečajni dužnik i menični dužnik takav poverilac ima status razlučnog ili založnog poverioca. Po namirenju potraživanja izvorna menica će biti predata u stečajnu masu uz mogućnost regresa u korist stečajnog dužnika u slučaju da se radi o stečajnom dužniku kao založnom dužniku koji je namirio potraživanje meničnog dužnika. Delimično namirenje mora se zabeležiti na menici.

Pored toga, čl.87 Zakona o menici posebno je regulisano pravo pridržaja imaoca menice pre nego što je menična tražbina dospela ukoliko je menični dužnik pao pod stečaj. U takvoj situaciji imalac menice može vršiti pravo pridržaja ako su stvar došle u njegovu državinu zakonitim putem pre nego što

je otvoren stečaj ili pre nego što je on za to saznao, pa čak i kada su u pitanju predmeti koji su dati u naročitu svrhu.

4. Izdavanje menica od strane stečajnog upravnika

Imajući u vidu da u toku stečajnog postupka nesumnjivo nastaju obaveze stečajne mase, postavlja se pitanje da li stečajni dužnik tj stečajni upravnik, kao lice na koga su preneti ovlašćenja zakonskog zastupnika stečajnog dužnika, može izdavati menice u toku stečajnog postupka bilo radi namirenja ili obezbeđenja obaveza stečajne mase.

Zakon o stečaju ne poznaje zabranu ove prirode. Međutim, pitanje izdavanja menice radi namirenja obaveza stečajne mase je potpuno teorijske prirode jer nije zabeležen nijedan slučaj te vrste u praksi. Štaviše, mora se ukazati da postoje obaveze mase ili troškovi postupka koje je moguće izmiriti samo gotovinskim putem.

Međutim, ovo se pitanje osnovano može postaviti u situaciji kada stečajni upravnik usled nedostatka gotovinskih sredstva za vođenje stečajnog postupka ili okončanje započelih poslova preduzetih u svrhu uvećanja stečajne mase, odluči da uzme kredit ili zajam, a pri tome mu banka kreditor traži i obezbeđenje u vidu menica. Zakon o stečaju radnju uzimanja kredita u čl.28 Zakona o stečaju označava kao radnju od izuzetnog značaja za čije preduzimanje je potrebna saglasnost odbora poverilaca. O preduzimanju takve radnje stečajni upravnik je dužan da obavesti stečajnog sudiju najkasnije 15 dana pre preduzimanja iste radnje i da u istom roku članovima odbora poverilaca uputi zahtev za davanje saglasnosti, te se smatra da je odbor poverilaca dao saglasnost ukoliko nije u roku od 8 dana od prijema blagovremeno dostavljenog zahteva osporio preduzimanje navedne radnje. Izdavanje menica kao sredstva za obezbeđenje kredita je radnja koja je u sklopu preduzete radnje uzimanja kredita pri čemu je stečajni upravnik dužan da u obaveštenju stečajnom sudiji i zahtevu odboru poverilaca jasno navede da se kredit koji namereva da uzme mora obezbediti i odgovarajućim menicama. U tom smislu smatra se da je i izdavanje menica radnja od izuzetnog značaja a s obzirom na to da izdavanje menica u opisanom i sličnim slučajevima može imati značajan uticaj ili posledice na stečajnu masu.

U slučaju da dođe do izdavanja menice u toku stečaja stečajni upravnik će istu menicu isplatiti po njenoj dospelosti kao obavezu stečajne mase.

Menica u reorganizaciji

Imajući u vidu da je reorganizacija način okončanja stečajnog postupka postizanjem novog dogovora stečajnog dužnika i njegovih poverilaca, te da su u slučaju reorganizacije u stečaju nastupile pravne posledice otvaranja stečajnog postupka u smislu da se izdate menice stečajnog dužnika više ne mogu upotrebiti radi namirenja potraživanja koja su ispitana u stečajnom postupku i utvrđena listom potraživanja, te da se namirenje poverilaca može vršiti samo u stečajnom postupku, od čega se usvajanje plana reorganizacije smatra svojevrsnim namirenjem, odnosno imajući u vidu da je dogovor stečajnog dužnika i njegovih poverilaca rezultirao izvršnom ispravom, jasno je da nema spornih pitanja u vezi sa menicama u situaciji kada se stečajni postupak vodi po pravilima o reorganizaciji.

Ipak, valja napomenuti da je kao moguća mera za realizaciju plana reorganizacije u čl.157 st.1 tač.1 Zakona o stečaju propisano i davanje sredstava obezbeđenja što bi značilo da se planom reorganizacije može prevideti izdavanje menica stečajnog dužnika njegovim poveriocima u svrhu obezbeđenja plaćanja obaveza iz plana reorganizacije. Kako je kao mera predviđena i mogućnost zaključivanja novih ugovora o kreditu, odnosno zajmu, jasno je da se planom reorganizacije takođe može prevideti i davanje menica kao instrumenata obezbeđenja za nove kredite koji su obuhvaćeni planom. Ovde se napominje da predložena mera uzmanja kredita u planu reorganizacije mora biti konkretizovana u svim svojim delovima.

Pored toga, odredbom čl.157 st.1 tač.18 Zakona o stečaju kao mera plana reorganizacije propisana je i mera izdavanja novih hartija od vrednosti a što znači i mogućnost izdavanja i novih menica od strane stečajnog dužnika. Ipak, u odnosu na tu propisanu meru mora se ukazati da ista odredba govori o poništavanju izdatih i izdavanju novih hartija od vrednosti a što ukazuje da je zakonodavac pre imao u vidu akcije kao hartije od vrednosti stečajnog dužnika nego menice.

Sporna pitanja u vezi sa upotrebom menica u kojima je kao glavni menični dužnik označen stečajni dužnik javljaju se u situaciji kada se uz predlog za otvaranje stečaja podnese i unapred pripremljeni plan reorganizacije što podrazumeva posebnu vrstu postupka, koja je propisana na nešto drugačiji način nego kada je u pitanju stečaj u toku kojeg je podnesen plan reorganizacije.

Spornost proizlazi iz činjenice da se prilikom usvajanja unapred pripremljenog plana reorganizacije stečajni postupak istovremeno otvara i obustavlja što je propisano čl.160 st. 4 Zakona o stečaju. Članom 73 st.2 Zakona o stečaju izričito je propisano da pravne posledice otvaranja stečajnog postupka ne nastupaju u slučaju otvaranja i obustave postupka prema unapred pripremljenom planu reorganizacije.

U takvoj situaciji postavilo se pitanje da li se menice koje su date poveriocima od strane stečajnog dužnika pre pokretanja postupka po UPPR mogu upotrebiti za namirenje odnosno obezbeđenje potraživanja poverilaca koja su redefinisana unapred pripremljenim planom reorganizacije. Ovo posebno kada se ima u vidu odredba čl.9 st.3 Odluke o bližim uslovima, sadržini, i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja na osnovu koje odredbe NBS po prijemu rešenja stečajnog suda o usvajanju UPPR, a pozivajući se na činjenicu da je stečaj otvoren, menice briše iz Registra i vraća poveriocima iz prinudne naplate čime poverioci gube svoja obezbeđenja.

Odgovor na ovo pitanje treba potražiti u definiciji unapred pripremljenog plana reorganizacije kao novog dogovora stranaka u izmirenju potraživanja, pa i potraživanja koja su obezbeđena menicama ili proističu iz menica.

Usvajanjem UPPR dobija pravnu snagu izvršne isprave kako u odnosu na potraživanja koja su u njemu navedena tako i u odnosu na potraživanja koja se naknadno utvrde, te se prava poverilaca i obaveze stečajnog dužnika uređuju isključivo prema uslovima iz plana a što je izričito predviđeno čl.167 st. 1 Zakona o stečaju.

U tom smislu poverioci su usvajanjem UPPR stekli perfektnu izvršnu ispravu na osnovu koje mogu tražiti izvršenje i svoja potraživanja ne mogu namirivati drugačije već samo u okvirima uslova koji su predviđeni planom. Ovo takođe znači da ne mogu naplaćivati svoje potraživanje realizacijom ranije zaprimljenih menica, sem u slučaju da je takav način namirenja predviđen unapred pripremljenim planom reorganizacije.

Nema smetnji da se u usvojenom planu predvidi mera da se ranije izdate blanko menice mogu koristiti radi namirenja potraživanja iz plana reorganizacije, ali je u tom slučaju potrebno izdati novo menično ovlašćenje, odnosno ne može se menica koja je izdata radi namirenja ili obezbeđenja određene obaveze upotrebiti radi namirenja obaveze koja je redefinisana unapred pripremljenim planom reorganizacije bez promene meničnog ovlašćenja. Stečajni dužnik je postao obveznik nove obaveze čiji je osnov plan reorganizacije i ukoliko poverilac takvu menicu upotrebi ista je upotrebljena suprotno sporazumu po kome je izdata, što je nedopušteno. Čak i pomeranje rokova dospelosti potraživanja kao mera predviđena UPPR ima uticaja na kvalitet izdate menice koja je strogo formalna hartija od vrednosti. Naime, u slučaju da se prihvati stav da je moguće na istoj menici promeniti rok dospelosti imali bi situaciji da menica ima više rokova dospelosti u kom smislu bi takva menica bila ništava.

Dakle, moguće je postojeće blanko menice u slučaju usvajanja UPPR upotrebiti, ali uz izmenu meničnog ovlašćenja i uz uslov da je UPPR predviđeno da se ta potraživanja mogu naplaćivati realizacijom menice.

Unapred pripremljenim planom reorganizacije može biti predviđeno izdavanje novih menica u svrhu plaćanja obaveza iz plana reorganizacije ili radi obezbeđenja obaveza uspostavljenih planom.

S druge strane, kada se radi o menicama koje su već dostavljene NBS na prinudnu naplatu one se više u tu svrhu ne mogu upotrebiti jer su odnosi stranaka redefinisani usvojenim unapred pripremljenim planom reorganizacije, čiji je i cilj da se stečajnom dužniku omogući deblokada računa i poslovanje koje će omogućiti otplatu dugova.

Dilema oko pravilnosti postupanja NBS sa menicama evidentiranim u Registru i njihovog vraćanja poveriocima u slučaju usvajanja UPPR rešena je Odlukom o izmenama i dopunama Odluke o bližim uslovima, sadržini, i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja („Službeni glasnik RS“ br.80/2015) kojom je u tač. 2 izmenjena odredba st.3 tač.9 Odluke o bližim uslovima, sadržini, i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja („Službeni glasnik RS“ BR. 56/11). Nova odredba glasi: „Narodna banka Srbije briše menice/ovlašćenja iz Registra kad od nadležnog suda primi rešenje o otvaranju stečajnog postupka nad dužnikom ili rešenje o otvaranju stečaja, potvrđivanju usvajanja unapred pripremljenog plana reorganizacije i obustavljanju stečajnog postupka ili likvidacije nad dužnikom, kada je dužnik brisan iz registra kod Agencije za privredne registre , kao i kad primi rešenje nadležnog suda doneto u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje menica a koje se odnose na amortizaciju menice.“ za otvaranje stečaja uz UPPR bez obzira na to što otvaranje takvog postupka ne proizvodi pravne posledice otvaranja stečaja.

Umesto zaključka

Ovaj rad je imao za cilj da pokrene neka pitanja u vezi sa postupanjem i upotrebom menice u stečaju, te da se izvrši određena afirmacija ovog modernog, brzog i pouzdanog sredstva plaćanja ili obezbeđenja plaćanja u stečajnom postupku. S druge strane, ovaj rad je imao za cilj i da pomogne stečajnim upravnicima u postupanju sa menicom. U tom smislu izneti su stavovi autora zasnovani na tumačenju zakona kojima se reguliše materija menice i stečaja uz napomenu da autor nema saznanja da je ova tema bila obrađivana ranije ili bar ne u neko dogledno vreme u ranijem periodu, pa čak ni u vreme primene Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji ili Zakona o stečajnom postupku.

Autor izražava svoju nadu da će ovaj i ovakav tekst biti početak razmatranja pitanja vezanih za menicu u stečaju.